

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

شاخص تاب‌آوری اقتصادها در سال ۲۰۲۰

شاخص تاب‌آوری جهانی از ۱۲ زیرشاخص تشکیل شده و برای ۱۳۰ کشور جهان، محاسبه و رتبه‌بندی می‌شود. در سال ۲۰۲۰ کشورهای نروژ، سوئیس و دانمارک در صدر ۱۳۰ کشور مورد بررسی از لحاظ شاخص تاب‌آوری قرار دارند؛ این درحالی است که کشورهای هائیتی، ونزوئلا و اتیوپی پایین‌ترین رده را در میان کشورهای مورد بررسی به خود اختصاص داده‌اند. ایران نیز از لحاظ شاخص تاب‌آوری با امتیاز ۲۱,۱ در رتبه ۱۲۵ قرار دارد. در میان ۱۲ زیرشاخص اصلی شاخص تاب‌آوری، رتبه ایران در زیرشاخص «کیفیت ریسک بلایای طبیعی» و «بهره‌وری» به ترتیب با رتبه‌های ۶۶ و ۷۲ بهترین عملکرد را داشته است. در عین حال، بدترین رتبه ایران نیز مربوط به زیرشاخص «حکمرانی شرکت‌ها» با رتبه ۱۲۶ بوده است

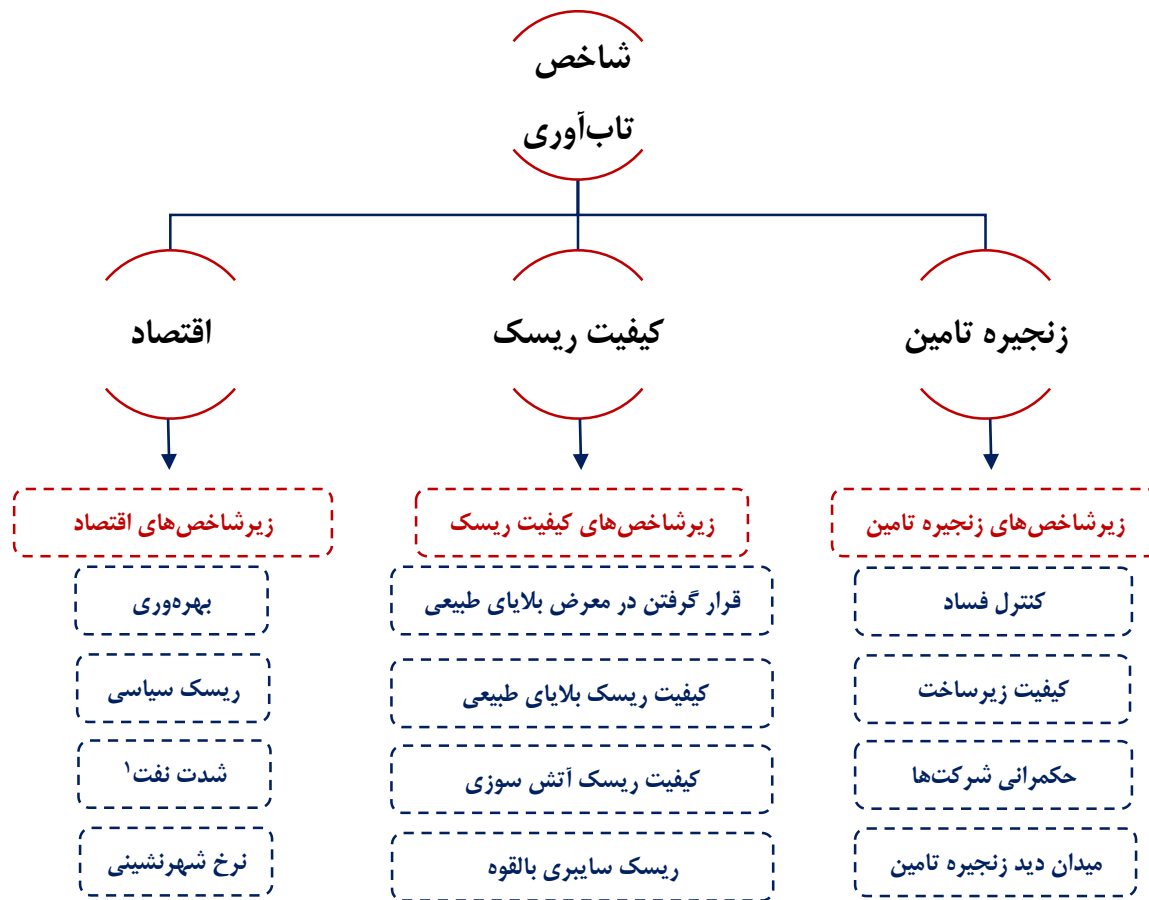
تهیه شده توسط مه‌سارچی‌نژاد

خردادماه ۱۳۹۸

شاخص تاب‌آوری جهانی موسسه بیمه دارایی‌ها، از ۱۲ زیرشاخص با وزن یکسان، (نمودار ۱) تشکیل شده و برای ۱۳۰ کشور جهان محاسبه و رتبه‌بندی می‌شود. بررسی ساختار و تغییرات این شاخص به مدیران کسب و کار این امکان را می‌دهد تا منابع قدرت و آسیب‌پذیری موجود در تاب‌آوری یک کشور را، اعم از عوامل مختلف (اقتصاد، کیفیت ریسک یا زنجیره تأمین) شناسایی کنند.

نمودار ۱. شاخص تاب‌آوری و زیرشاخص‌های آن

منبع: FM Global

^۱ Factory Mutual Insurance Company

^۲ شدت نفت (مصرف نفت به ازای هر واحد تولید ناخالص داخلی)

جدول ۱. تعاریف و منابع اطلاعاتی محرکها (زیرشاخص) شاخص تاب‌آوری جهانی

اقتصاد		
منبع داده	شرح	زیر شاخص
صندوق بین‌المللی پول (IMF)	تولید ناخالص داخلی براساس برابری قدرت خرید (PPP) تقسیم بر جمعیت کل	بهره‌وری
بانک جهانی	احتمال اینکه دولت توسط ابزارهای غیرقانونی یا خشونت آمیز، از جمله خشونت با انگیزه‌های سیاسی و تروریسم، بی‌ثبات یا سرنگون شود.	ریسک سیاسی
اداره اطلاعات انرژی ایالات متحده آمریکا	آسیب‌پذیری نسبت به شوک‌های نفتی (کمبود، اختلال، افزایش قیمت)؛ میزان مصرف نفت تقسیم بر تولید ناخالص داخلی؛ وابستگی به نفت برای بهره‌وری را اندازه‌گیری می‌کند.	شدت نفت
سازمان ملل متحد	متوسط نرخ سالانه تغییر در اندازه جمعیت یک کشور که در شهر زندگی می‌کنند.	نرخ شهرنشینی
کیفیت ریسک		
FM Global	درصد مساحت یک کشور که به فعالیت‌های اقتصادی اختصاص دارد و حداقل در معرض یکی از بلایای طبیعی (طوفان، سیل و زمین‌لرزه) قرار دارد.	قرار گرفتن در معرض بلایای طبیعی
FM Global	کیفیت و اجرای کد ساختمان یک کشور از منظر طراحی برای مقاومت در برابر بلایای طبیعی (۸۰٪)، همچنین بهبود سطح فایق آمدن بر ریسک بلایای طبیعی، با فرض وجود ریسک‌های بالقوه در یک کشور (۲۰٪)	کیفیت ریسک بلایای طبیعی
FM Global	کیفیت و اجرای کد ساختمانی یک کشور از منظر طراحی برای مقاومت در برابر آتش‌سوزی (۸۰٪)، همچنین بهبود سطح فایق آمدن بر ریسک آتش‌سوزی، با فرض وجود ریسک‌های بالقوه آتش‌سوزی در یک کشور (۲۰٪)	کیفیت ریسک آتش‌سوزی
به ترتیب، سازمان ملل متحد و خانه آزادی ^۳	آسیب‌پذیری در مقابل حمله سایبری (۵۰٪) و میزان توانایی کشور برای نجات از حمله (۵۰٪)؛ از طریق اندازه‌گیری میزان نفوذ اینترنت (درصد افراد در یک کشور که به اینترنت دسترسی دارند) و حقوق و آزادی مدنی	ریسک سایبری بالقوه
زنجیره تامین		
بانک جهانی	میزان استفاده از قدرت دولتی برای تاثیر بر عواید بخش خصوصی، شامل دو شکل فساد بزرگ و کوچک، همچنین اداره دولت توسط افراد خاص و بر پایه کسب منافع شخصی	کنترل فساد
مجمع جهانی اقتصاد	کیفیت و وسعت زیرساخت حمل و نقلی (جاده‌ای، ریلی، آبی و هوایی) و زیرساخت خدمات عمومی	کیفیت زیرساخت
مجمع جهانی اقتصاد	قدرت استانداردهای حساسرسی و حسابداری، مقررات تضاد منافع و مدیریت سهام‌داران	حکمرانی شرکت‌ها
بانک جهانی	توانایی پیگیری و ردیابی محموله‌ها در سراسر زنجیره تامین کشور	میدان دید زنجیره تامین

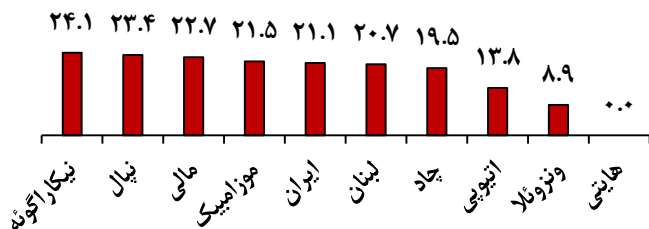
³ Freedom House

معاونت بررسی های اقتصادی

همانطور که از نمودارهای ۲ و ۳ مشخص است، در سال ۲۰۲۰، کشورهای نروژ، سوئیس و دانمارک به ترتیب با کسب امتیازهای ۱۰۰، ۹۸،۸ و ۹۸،۴ در صدر ۱۳۰ کشور مورد بررسی از لحاظ شاخص تاب‌آوری قرار دارند؛ این درحالی است که کشورهای هایتی، ونزوئلا و اتیوپی به ترتیب با کسب امتیازهای صفر، ۸،۹ و ۱۳،۸ پایین‌ترین رده را در میان کشورهای مورد بررسی به خود اختصاص داده‌اند. ایران نیز از لحاظ شاخص تاب‌آوری با امتیاز ۲۱،۱ در رتبه ۱۲۵ قرار دارد

نمودار ۳. ۱۰ کشور ضعیف جهان از لحاظ شاخص تاب‌آوری در سال ۲۰۲۰

نمودار ۲. ۱۰ کشور برتر جهان از لحاظ شاخص تاب‌آوری در سال ۲۰۲۰

منبع: FM Global

جایگاه ایران در میان کشورهای منتخب خاورمیانه

جدول ۲، جایگاه ایران و برخی از کشورهای خاورمیانه را در شاخص تاب‌آوری جهانی سال ۲۰۲۰ نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود، ایران در این شاخص رتبه ۱۲۵ از میان ۱۳۰ کشور را کسب کرده و امتیاز آن نیز ۲۱،۱ بوده است. در میان کشورهای منتخب تنها جایگاه کشور پاکستان در این شاخص (۱۱۵) تقریباً به ایران نزدیک بوده، در حالی که کشورهای عربی از جمله قطر، امارات متحده عربی، عربستان سعودی و عمان به ترتیب رتبه‌های ۲۷، ۳۳، ۵۴ و ۵۷ را کسب کرده‌اند.

در میان سطوح تشکیل دهنده شاخص تاب‌آوری جهانی، ایران در زنجیره تامین امتیاز بالاتری را نسبت به سایر موارد، کسب کرده است. امتیاز ایران در سه بعد اقتصاد، کیفیت ریسک و زنجیره تامین به ترتیب امتیازهای ۱۳،۶، ۱۰ و ۳۱،۵ بوده که کمترین امتیاز مربوط به کیفیت ریسک است. کشور قطر در بعد اقتصاد امتیاز کامل (۱۰۰) را کسب کرده و پس از آن امارات متحده عربی، کویت و عمان به ترتیب با امتیازهای ۶۱،۸، ۵۱،۸ و ۴۷،۳ قرار دارند (جدول ۲).

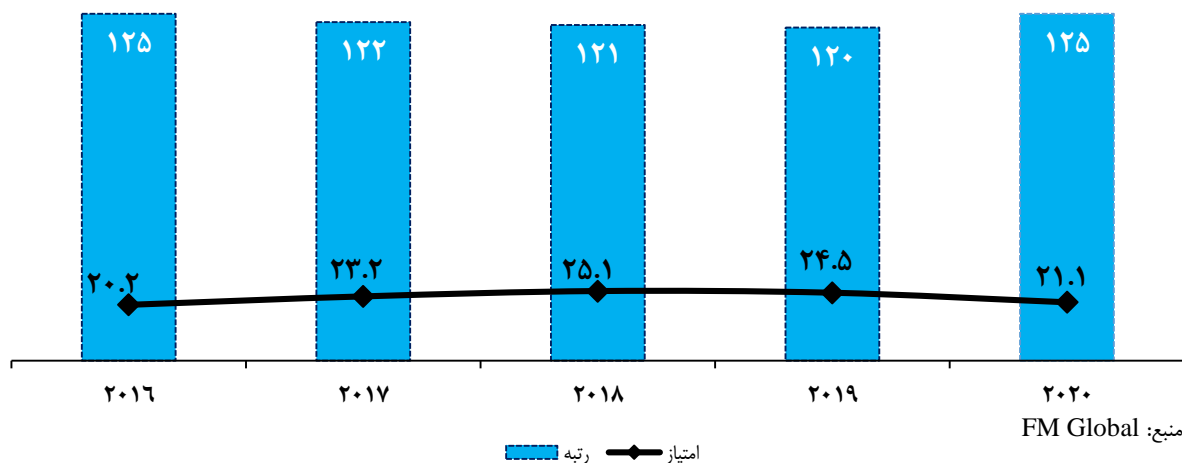
جدول ۲. امتیاز و رتبه ایران و برخی کشورهای همسایه در شاخص تاب‌آوری FM سال ۲۰۲۰

رتبه کشور	امتیاز کشور	امتیاز اقتصادی	امتیاز کیفیت ریسک	امتیاز زنجیره تامین
قطر	۲۷	۸۱	۱۰۰	۵۹.۸
امارات متحده عربی	۳۳	۷۴.۲	۶۱.۸	۳۴.۲
عربستان سعودی	۵۴	۵۶.۹	۳۰.۵	۴۱.۲
عمان	۵۷	۵۳.۳	۴۷.۳	۳۴.۷
ترکیه	۶۰	۵۲.۶	۳۷.۳	۳۹.۳
کویت	۷۸	۴۴.۷	۵۱.۸	۱۵.۷
آذربایجان	۸۶	۴۲.۲	۳۸.۹	۱۴.۴
پاکستان	۱۱۵	۲۷.۰	۱۷.۵	۱۴.۱
ایران	۱۲۵	۲۱.۱	۱۳.۶	۳۱.۵

منبع: FM Global

مطابق نمودار ۴، طی ۵ سال اخیر، روند امتیازی ایران تا سال ۲۰۱۸ افزایشی و رو به بهبود بوده ولی از سال ۲۰۱۹ روند نزولی امتیاز ایران آغاز شده و در سال ۲۰۲۰ به ۲۱.۱ رسیده است. رتبه ایران هم در این شاخص با وجود اینکه هر ساله از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۹، بهبود داشته، اما در سال ۲۰۲۰ با افت ۵ رتبه‌ای مواجه شده و مجدداً در جایگاه ۱۲۵ جهان قرار گرفته است (مشابه سال ۲۰۱۶).

نمودار ۴. روند امتیاز و رتبه ایران در شاخص تاب‌آوری جهانی FM طی سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰

در میان ۱۲ محرک (زیرشاخص) اصلی شاخص تاب‌آوری، رتبه ایران در «کیفیت ریسک بلایای طبیعی» و «بهره‌وری» به ترتیب با رتبه‌های ۶۶ و ۷۲ بهترین عملکرد را داشته است. در عین حال، بدترین رتبه ایران نیز مربوط به محرک (زیرشاخص) «حکمرانی شرکت‌ها» با رتبه ۱۲۶ بوده است (جدول ۳).

در سال ۲۰۲۰، بدترین امتیازهای متعلقه ایران مربوط به قرارگرفتن در معرض بلایای طبیعی (+)، بهره‌وری (۱۲,۵) و کنترل فساد (۱۳,۹) و بهترین امتیازها مربوط به نرخ شهرنشینی (۶۹,۵)، کیفیت زیر ساخت‌ها (۵۵,۲) و شدت نفت (۴۹,۹) بوده است.

جدول ۳. جزئیات وضعیت ایران در شاخص تاب‌آوری جهانی FM سال ۲۰۲۰

شاخص تاب‌آوری جهانی FM									شاخص
رتبه	امتیاز		رتبه	امتیاز		رتبه	امتیاز		
۱۱۱	۳۱.۵	زنجیره تامین	۱۲۴	۱۰	کیفیت ریسک	۱۱۹	۱۳.۶	اقتصاد	عوامل
۱۱۷	۱۳.۹	کنترل فساد	۱۰۶	۰	قرار گرفتن در معرض بلایای طبیعی	۷۲	۱۲.۵	بهره‌وری	محرک‌ها (زیرشاخص‌ها)
۸۴	۵۵.۲	کیفیت زیرساخت‌ها	۶۶	۲۳.۹	کیفیت ریسک بلایای طبیعی	۱۲۰	۲۵.۲	ریسک سیاسی	
۱۲۶	۲۲.۹	حکمرانی شرکت‌ها	۷۴	۲۶.۷	کیفیت خطر آتش سوزی	۱۱۷	۴۹.۹	شدت نفت	
۸۵	۳۳.۸	میدان دید زنجیره تامین	۱۲۰	۲۶	ریسک سایبری ذاتی	۸۶	۶۹.۵	نرخ شهرنشینی	

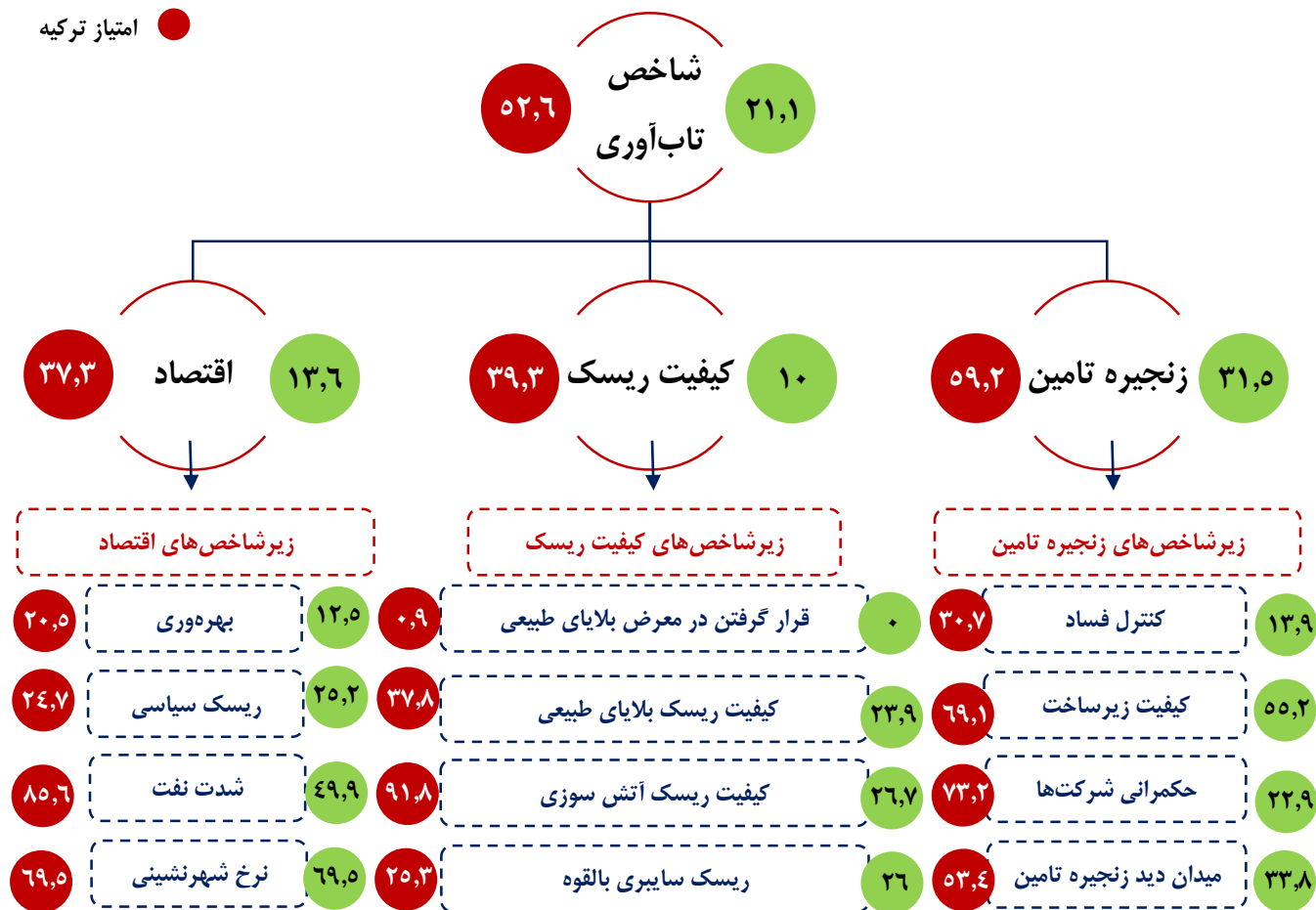
منبع: FM Global

نمودار ۵ به مقایسه دو کشور ایران و ترکیه در شاخص تاب‌آوری می‌پردازد. همانطور که مشخص است ایران در هر سه شاخص اقتصاد، کیفیت ریسک و زنجیره تامین امتیاز کمتری نسبت به ترکیه دارد. در زیر شاخص‌های اقتصادی نیز، ایران تنها در زیر شاخص ریسک سیاسی دارای امتیاز بالاتری نسبت به ترکیه بوده، در زیر شاخص شهرنشینی هم امتیاز با این کشور و در سایر زیرشاخص‌های اقتصادی دارای امتیاز کمتری نسبت به ترکیه است. در میان زیرشاخص‌های کیفیت ریسک، ایران تنها در زیر شاخص ریسک سایبری بالقوه دارای امتیازی بالاتری نسبت به کشور ترکیه می‌باشد. در زیرشاخص‌های زنجیره تامین نیز ایران در کلیه زیرشاخص‌های مذکور امتیاز پایین‌تری را نسبت به ترکیه به خود اختصاص داده است.

نمودار ۵. مقایسه دو کشور ایران و ترکیه در شاخص تاب آوری در سال ۲۰۲۰

- امتیاز ایران
- امتیاز ترکیه

منبع: FM Global

جمع بندی

شاخص تاب آوری سال ۲۰۲۰ با نگاهی به مسئله شیوع ویروس کووید-۱۹، نشان می‌دهد که چگونه ممکن است محیط کسب و کار یک کشور در مرحله بهبود قرار گیرد و چگونه سازمان‌ها در آن کشور به سرعت می‌توانند از خسارات اقتصادی ناشی از کووید-۱۹ جلوگیری کنند. این بینش برای تصمیم‌گیری‌های مهم در هنگام ایجاد یا تخصیص مجدد امکانات، گسترش زنجیره‌های تامین و به‌کارگیری بازارهای جدید بسیار حیاتی است.

با توجه به اینکه بروز بحران همه‌گیری کووید-۱۹ مانع وقوع سایر بحران‌ها یا مشکلات نمی‌شود، بسیار مهم است که کسب و کارها از طریق تجزیه و تحلیل ریسک و تاب آوری مبتنی بر داده‌ها، همراه با استفاده از روش‌های مهندسی مناسب برای پیش‌گیری از بروز ضرر، برای حفظ ارزش و فرصت‌های رشد شرکت طی این دوران سخت، استفاده کنند.

